

ג. השלמויות הן בעצמן הארת ה' וקרבתו

ואמנם מלבד היות הברייה הזאת שקנתה השלמות ראויה לידבק בבוראה יתברך מצד התדמותה לו (=שהרי קנתה השלמות בעצמה), הנה על ידי קנותה השלמות לה, נמצאת מתדבקות והולכת בו, עד שסוף קנותה השלמות והמצאה מתדבקות בו, יהיה הכל עניין אחד³⁹.

וזה כי בהיות מציאותו יתברך שמו השלמות האמיתי כמ"ש, הנה כל מה שהוא שלמות אינו מתייחס אלא לו, כענף אל השורש. כי אע"פ שאינו מגיע אל השלמות השורשי, הנה המשך ותולדה - ממנו הוא.

והנה תראה כי השלמות האמיתי הנה הוא מציאותו יתברך שמו, וכל חסרון אינו אלא העלם טובו יתברך והסתר פניו. ונמצא שהארת פניו יתברך וקרבתו - תהיה השורש והסיבה לכל שלמות שיהיה⁴⁰, והסתר פניו - השורש והסיבה לכל חסרון, אשר כשיעור ההסתר כך יהיה שיעור החסרון הנמשך ממנו⁴¹.

ועל כן הנברא הזה העומד בשיקול בין השלמויות והחסרונות, שהם תולדות (=מושפעים מ) ההארה וההסתר, בהתחזקו בשלמויות והקנותם אותם בעצמו, הנה הוא אוזח בו יתברך - שהוא השורש והמקור להם. וכפי מה שירבה בשלמויות כך הוא מרבה האחיזה וההתדבקות בו, עד שבהגיעו אל תכלית קניית השלמות, הנה הוא מגיע אל תכלית האחיזה וההתדבקות בו יתברך.

ונמצא מתדבק בו יתברך ונהנה בטובו ומשתלם בו, והוא עצמו בעל טובו ושלמותו⁴².

ד. העיקר שבבריות והטפל בהם (ומה הן השלמויות)

והנה לשיהיו (=כדי שיהיו) במציאות העניינים השונים האלה של שלמות וחסרון שזכרנו, ותמצא הברייה שזכרנו בתכונה שהיא צריכה להיות, פירוש - באפשרות לשני העניינים וביכולת עליהם, שיקנה השלמות ויעדר מן החסרונות, ושימצאו לו האמצעים לדבר הזה, פירוש - לקנות זה השלמות, הנה ודאי שפרטים רבים ושונים צריך שימצאו

הערות - ילמד ענוים דרכו

39 כלומר: גם פועל בניין עובד ומרוויח מעמלו שלו, אך השכר בסוף החודש אינו קשור כלל לבניין שהוא עמל ובנה. אולם כאן הבניין שבנה הוא עצם קניית הטוב האלוהי בו. אם למשל האלוה קדוש, והאדם על ידי מצוות שעשה והעמל שעמל - קנה את הקדושה בתוכו, הרי מידה זו עצמה היא אלוהית. והרי הוא מתדמה לבוראו בשני דברים: היותו קדוש והיותו קדוש על ידי עצמו.

היות שהמצוות והעבירות קשורות ישירות להגברת הטוב והרע באדם, לכן "מצווה גוררת מצווה, ועברה גוררת עברה", כי כל מעשה משפיע על האדם ומגביר בו את אחד הצדדים.

40 על ידי עבודתו (בתורה ומצוות) האדם יוצר את הכלי המאפשר את ההארה האלוהית בו. נמצא שמה שאדם מקבל בפועל הוא נעלה לאין ערוך לעומת המעשה שעשה, אך אין זה בא לו אלא מכוח המעשה שעשה.

41 עיין דעת תבונות ס' קה-קיב.

42 וכן סיכם בדעת תבונות ס' יד: "היסוד הראשון שעליו עומד כל הבניין, הוא שרצה הרצון העליון שיהיה האדם משלים את עצמו ואת כל הנברא בשבילו, וזה עצמו יהיה זכותו ושכרו. זכותו - לפי שנמצא שהוא מתעסק ויגע להשיג השלמות הזה, וכשישיגהו - יהיה נהנה רק מיגיע כפיו וחלקו מכל עמלו. שכרו - שהרי סוף סוף הוא יהיה המושלם, ויהיה מתענג בטובה לנצח נצחים".

מסלול 1: יום א, ז אייר	מסלול 3: יום ג, ו אייר
מסלול 2: יום ב, ז אייר	מסלול 4: יום ד, ה אייר

בבריאה, ויחסים רבים בין הפרטים האלה, עד שיצלח התכלית המכוון בה⁴³. ואולם הברייה אשר התעתדה לעניין הגדול הזה, דהיינו לדבקות בו יתברך כמ"ש (= כמו שכתבנו), היא תקרא העיקרית שבכל הבריאה, וכל שאר מה שימצא במציאות לא יהיה אלא עוזר באיזה צד או באיזה בחינה אל התכלית לשיצלח וימצא. ועל כן יקראו "טפלים" לברייה העיקרית שזכרנו.

ה. המין האנושי הוא עיקר הבריאה

אך הברייה העיקרית באמת היא המין האנושי, וכל שאר הנבראים, בין הגבוהים ממנו⁴⁴ ובין השפלים ממנו, אינן אלא בעבורו להשלמת עניינו, לפי כל הבחינות הרבות והשונות הראויות לימצא בהם, וכמ"ש עוד לפנינו בס"ד.

האמצעים לקניית השלמות, וענייני החסרון שיש להתרחק מהם

הנהגה השכלה⁴⁵ וכל המידות הטובות⁴⁶ - הם ענייני שלמות שנמצאו להשתלם במ האדם, וענייני החומר ומידות הרעות - הם ענייני החסרון שזכרנו, שהאדם מושם ביניהם לקנות לו השלמות (על ידי שיעמול להתרחק מהם).

הערות - ילמד ענויים דרכו

43 כל הנבראים וכל היחסים ביניהם נובעים מתכלית זו, שהיא תכלית הבריאה.
44 בניגוד לרמב"ם במו"נ (ג, יג) שקבע שהנמצאים שמעל לאדם - הגלגלים והשכלים הנברלים - אין תכלית הווייתם לשרת את האדם, אלא נבראו לעצמם, הרמח"ל קובע באופן מוחלט שגם הנבראים הרוחניים, העליונים, לא נבראו אלא למען האדם ועבודתו. ובאמת יש זווית ראייה מצד פעילות הנבראים ותכלית הבריאה - שמצידה האדם עיקר וכל השאר טפלים לו, ויש זווית ראייה מצד עצם הוויית הנבראים שבכל אחד יש גילוי של אחת המידות האלוהיות. ומצד זה "כל פעל ה' למענהו", ואכמ"ל.

45 במקומות אחרים הרמח"ל מדגיש שכשאנו אומרים "השכלה" אין הכוונה לידיעות חומריות, אלא רק לעניין חיבור האלוהות לעולם. וז"ל בשערי הרמח"ל: "עיקר מה שצריך האדם להיות משכיל - הוא עניין קדושתו יתברך שמו המתפשטת בעולמו, שישראל נתקדשו בה". על כן אין הדרך להשיג השכלה זו על ידי לימוד כשאר לימודי החול, אלא הדרך היא על ידי התורה שמושכת הארה בנשמה להשיג ולהשכיל, ומצוות שבאות להתאים את האדם שיוכל לקבל הארה זו, כאמור: "כי נר מצווה ותורה אור". וכן כתב הרמח"ל בפתיחה לדרך עץ חיים: "התורה היא ממש אור אחד ניתן לישראל לאור בו. כי לא כחכמות הנכריות וידיעות החול, שאינן אלא ידיעת דבר מה אשר ישיג השכל בטורחו - אך התורה הנה קודש ה', אשר לה מציאות גבוהה בגובהי מרומים. וכאשר יעסוק בה האדם למטה - אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנזי מרומים, גנזי הבורא יתברך שמו, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בה..."

ככל שהנמצא מתעלה במציאותו, כך הוא יכול להשיג יותר מההופעה האלוהית, והשגה זו היא הטובה והעונג של הנשמות. וכן כתב בדעת תבונות סי' כד: "השלמות הזה פשוט הוא מן המקרא ומן הסברא. והוא - שיהיה האדם מתדבק בקדושתו ית', ונהנה מהשגת כבודו בלי שום מונע מפריד ומעכב... הנשמה אינה אלא חלק אלוה ממעל, הנה אין תשוקתה ודאי אלא לשוב ולדבק במקורה ולהשיגו, כטבע כל עלול החושק לעילתו. ואין מנוחתה אלא כשתשיג את זה. אך מה יהיה ההתדבקות הזה ומה ההשגה הזאת - אנו אין לנו כוח להבין אותו כל עוד היותנו בתוך החסרונות". (וכן כתב שם בס' מ; וכן בגנזי הרמח"ל: תענוג הנשמות הוא בהשיג האורות...". וכן בקלח פתחי חכמה מט, י: "התענוג הנצחי, שהוא מה שיתענוגו הנשמות בבירור אמיתו, שזה הוא העונג האמיתי...")

46 המידות באות אחרי השכלה כי אי אפשר לתקן את המידות ללא ההשכלה האמיתית, כמבואר

מסלול 1: יום א, ז אייר	מסלול 3: יום ג, ו אייר
מסלול 2: יום ב, ז אייר	מסלול 4: יום ד, ה אייר

שאלות מנחות:

- ◆ מה תפקיד המצוות?
- ◆ מהם שני הדברים שבהם האדם מתדמה לבוראו?
- ◆ מדוע, לפי תשובת הרמח"ל לשאלת תכלית הבריאה, מוכח שהמלאכים אינם מרכזיים בבריאה אלא אמצעי בלבד לאדם?

הערות - ילמד ענוים דרכו

בהקדמה למסילת ישרים ושם בפרק יח. ועוד, שההשכלה האמיתית משנה לחלוטין את תאוותיו ורצונותיו של האדם, כדבריו בדעת תבונות סי' עח: "זוה כלל גדול, בגבול אשר הוגבל בו שכלו - כך הם מחשבותיו של אדם ותאוותיו. הלא תראי, הנער הקטן לא יכיר מה היא החכמה ולא יתאוה אליה כלל, אלא אדרבא, כל תינוק בורח מבית הספר, ולא יחשוב שיש טוב כי אם ההבלים אשר הוא מתעסק בהם. וברבות דעתו ונרחב גבולו, ישוב להתאוות דברים מתוקנים יותר. ועל דרך זה לפי כל עילוי. כך הוא לכללות המין האנושי - כשהיה שכלם מושפע מהארה רבה - לא היו מוצאים קורת רוח אלא מן החכמה, וממה שהוא טוב באמת; וכשאינן שכלם מושפע - אינם מכירים לדבר טוב אלא הבלי הארץ הלזו... לא כן בהיות האדם משליט את נשמתו, כי אז גם הקב"ה יאיר פניו אליו, ויעלהו לעילוי גדול להיות כאחד מן השרפים, כי גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, וכמו שהיה לדור דעה על הר סיני, וכמו שיהיה לעתיד לבא בזמן שנאמר: 'אשפוך את רוחי על כל בשר'". וכן כתב לקמן חלק ב פרק ח.

גם הרמב"ם בהקדמה לשמונה פרקים (פרקים ב, ז) הגדיר את המעלות המידותיות ואת המעלות השכליות כקרבת ה', וכן הגדיר במו"נ ג, כז שתכלית כל המצוות להביא לתיקון ההשכלה ותיקון המידות. והוסיף שם בפרק נד שתכלית ההשכלה היא ההתדמות לאל בדרכיו ובמידותיו. אלא שלפי הרמח"ל, עצם עשיית המצוות על ידי האדם יוצרת פעילות רוחנית המרוממת את האדם מהחומריות ומהמידות הרעות באופן סגולי, ולפי הרמב"ם המצוות פועלות להשגת היעד הזה באופן חינוכי.

מסלול 1: יום א, ז אייר	מסלול 3: יום ג, ו אייר
מסלול 2: יום ב, ז אייר	מסלול 4: יום ד, ה אייר